

การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด*

Driven Health System the Buddhist Community Health Advocate Nong Ta kai Subdistrict Pho Chai District Roi Et Province

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รวีรัตน์ แดงหาญ และพระประเสริฐศักดิ์ รตนบุญโน
Phra Sophonpahatthanabundit, Thawalrat Daengharn and Phra Prasertsak Ratanayano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tawalrat.daengharn2@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชน 2) การดำเนินการจัดทำธรรมนูญสุขภาพ
วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ 3) เพื่อศึกษาการดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนอง
ตาไก่ 4) เพื่อศึกษาผลการประเมินการดำเนินงานขับเคลื่อนธรรมนูญฯ และประเมินความพึงพอใจของ
ประชาชนต่อธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก่ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน
กว่า 100 ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ความเป็น
อยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง
ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา
การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐ
โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง นำจุดแข็งคือ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม
ของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกย่องกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการ
ทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบลที่เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่”
ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิตอาสาบนพื้นฐานศีล 5 พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจ

*ได้รับบทความ: 22 สิงหาคม 2561; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 5 มิถุนายน 2562

Received: August 22, 2018; Revised: April 19, 2019; Accepted: June 5, 2019

พอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้วประกาศใช้การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติทำในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับแผนงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้มีผลงานแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจ ของประชาชนต่อธรรมนูญฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน; ระบบสุขภาพ; ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ

Abstract

This research aims: 1) to study the contexts of the community; 2) to create the Buddhist Community Health Charter in Nong Ta Kai sub-district; 3) to drive the process and determine the policies for the health management according to the Buddhist Community Health Charter in Nong Ta Kai sub-district; 4) to evaluate the driving operation and satisfaction of the people towards the Buddhist Community Health Charter in Nong Ta Kai sub-district. It is a participatory operation research.

The research result: was the context of the community in Nong Ta Kai sub-district which had a history of over 100 years. It was a social capital which was molded by Buddhism. Due to the effects of globalization the lives of the people changed-people have to go to various places to earn a living resulting in children and the elderly leaving to take care of themselves. The communication of the people with in the community has decreased. Giving rise to complex social problems and subsequent health problems in order to solve these problems is social measures to be taken, academic and legal measures of the public sector is enhanced by using the process of participatory problem-solving. It should strengthen the way of life, tradition and culture towards the Buddhist community in applying to solve problems and raise the level of public policy or social measures in the form of a district statute called “The Buddhist Community Health Charter, Nong ta kai sub-district” with the philosophy and concept that “strong community with volunteer spirit based on the five precepts about development according to the principle of sufficiency economy”. When approved by the public and announced, then implemented

in the form of a committee that is a network partners in both the public and private sectors based on the principles of effective management linking with local health insurance fund plans and related agencies resulting in a concrete performance with a systematic driving mechanism. The results of satisfaction assessment of the people towards the charter found that satisfaction was at the high to highest level.

Keywords: Driving; Health System; Buddhist Community Health Charter

1. บทนำ

สุขภาพหรือสุขภาวะ หมายถึง สุขภาพทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญาหรือทางจิตวิญญาณ ดังนั้นสุขภาพหรือสุขภาวะจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่บูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด ไม่ใช่เรื่องโรคภัยไข้เจ็บอย่างเดียว แต่เป็น well-being คือการอยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข จึงเป็นเรื่องของทุกคน (Phra Paisal Visalo, 1992 : 23-46) การที่จะนำไปสู่ภาวะดังกล่าวได้ จำเป็นต้องมีระบบสุขภาพชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึง ถึงชุมชนสามารถดูแลรักษาสุขภาพด้วยตนเองมากที่สุด สามารถควบคุมโรคและสร้างเสริมสุขภาพ มีระบบบริการที่สามารถให้บริการที่จำเป็นแก่ประชาชนทั้งมวลในชุมชนท้องถิ่นได้ (Vasee, 2009 : 20) การที่จะมีการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามความต้องการของชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางหรือแนวทางที่สังคมเห็นว่า ควรจะดำเนินการไปในทิศทางนั้น เรียกว่า นโยบายสาธารณะ (Jindawatana, 2009 : 20) หัวใจสำคัญของนโยบายสาธารณะไม่ได้อยู่ที่คำประกาศหรือข้อเขียนที่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นทางการแต่อยู่ที่กระบวนการของการดำเนินการให้

ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะมากกว่าโดยกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะที่ดีต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสังคมเข้ามาทำงานร่วมกัน กระบวนการนโยบายสาธารณะที่ดีควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) เป็นกระบวนการทางปัญญา เป็นการสร้างนโยบายบนฐานของความรู้ 2) เป็นกระบวนการทางสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ สังคม ควรได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ ร่วมกำหนด นโยบาย โดยทำเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส ทุกฝ่ายเข้าร่วมได้ และ 3) เป็นกระบวนการทางศีลธรรมนโยบายสาธารณะที่ดีต้องเป็นไปเพื่อความถูกต้องดีงาม และเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งสังคม ไม่แบ่งร้นเพื่อประโยชน์เฉพาะตนหรือเฉพาะกลุ่ม (Vasee, 2009 : 22)

การดำเนินนโยบายสาธารณะต่างๆ ที่ให้ความสำคัญต่อสุขภาพ/สุขภาวะ จึงเรียกว่าเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือนโยบายสาธารณะที่ดี เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงด้านสุขภาพอย่างหนึ่ง องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญของนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพไว้ว่าคือ นโยบายสาธารณะที่แสดงความห่วงใยอย่างชัดเจนในเรื่องสุขภาพ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบต่อ

ผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากนโยบายนั้น ขณะเดียวกันก็เป็นนโยบายที่มุ่งสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและกายภาพที่เอื้อต่อการมีชีวิตที่มีสุขภาพดี และมุ่งให้ประชาชนมีทางเลือก สามารถเข้าถึงทางเลือกที่ก่อให้เกิดสุขภาพดีได้

การจะทำให้รัฐบาล ราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และสังคมภาคส่วนต่างๆ สร้างนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการมีสุขภาพจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสิ่งต่างๆ โดยต้องช่วยกันสร้างความตระหนักในคุณค่าของสุขภาพที่มีความหมายกว้างว่า เป็นเรื่องของสุขภาพที่เกิดขึ้นได้ด้วยความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในสังคม ไม่ใช่เป็นเรื่องแค่การป่วย-ไม่ป่วย และการได้รับบริการสาธารณสุขเพียงเท่านั้น ซึ่งตรงนี้ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด โดยทุกฝ่ายในสังคมต้องช่วยกันพัฒนาจิตสำนึกเพื่อเข้าสู่การเป็นพลเมืองที่สนใจเรื่องของส่วนรวม และกระตือรือร้นเข้าร่วมคิด ร่วมสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาสังคมสุขภาวะร่วมกัน ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ในปัจจุบันมีการดำเนินงานในรูปแบบของธรรมนูญสุขภาพชุมชน ในบางพื้นที่ แต่ยังไม่ครอบคลุมอย่างเพียงพอ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธที่ตำบลหนองตาไก่ ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นรูปแบบ

ในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพชุมชนที่เกิดจากความต้องการของประชาชน โดยเริ่มจากการร่วมกันค้นหาปัญหา ประเด็นปัญหาสาธารณะ แล้วจึงร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขหรือหาทางร่วมกันในเชิงนโยบาย แล้วพัฒนามีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันแล้วจึงวางแผนร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดความเป็นธรรมตามวิถีพุทธ จากนั้นดำเนินการพัฒนาตามธรรมนูญวิถีพุทธที่สร้างขึ้น และมีการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อที่จะขยายให้ครอบคลุมพื้นที่ในระดับอำเภอ จังหวัดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนในการขับเคลื่อนและการจัดทำธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่
2. เพื่อศึกษาการดำเนินการจัดทำธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ ตามกระบวนการโดยชุมชน
3. เพื่อศึกษาการดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการกำหนดนโยบายการจัดการสุขภาพตามธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่
4. เพื่อศึกษาผลการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญฯ และความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือในการวิจัยและการเก็บ

รวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การรวบรวมวิเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสาร ทางวิชาการ ตำรา รายงานการ วิจัย วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ จากกองสนับสนุน สุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการ สุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบ สาธารณสุข มหาวิทยาลัย ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุข อำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยทำการจัดหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์

การสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน เพื่อเรียนรู้ ร่วมกันของชุมชน ในการพัฒนาการจัดทำธรรมนูญ สุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งต้องศึกษาข้อมูลจาก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หนองตาไก่ ผู้นำชุมชน อบต. และผู้ทรงคุณวุฒิในตำบล

การสังเกต ตลอดจนการร่วมสนทนากลุ่ม ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ภาควิชาเครือข่ายหลัก ต่างๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน แกนนำสุขภาพ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น ตัวแทนประชาชน ด้วยการสังเกต และเก็บข้อมูล ทุกครั้งที่มีการประชุมหรือดำเนิน กิจกรรม ในขั้นตอนต่างๆ ในตำบลหนองตาไก่ โดยมีกระบวนการดังนี้

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตัวอย่าง ในการเก็บข้อมูลดังนี้ 1) ภาควิชาเครือข่ายหลักต่างๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน แกนนำสุขภาพ เจ้าหน้าที่พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ครู ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง 2) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการผลักดันนโยบายหมู่บ้าน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ หน่วยงานผู้รับผิดชอบงานในตำบลหนองตาไก่ ที่มีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายกับการ กำหนดการ ควบคุม และติดตามแนวทางในการ ดำเนินการในระดับพื้นที่ชุมชน ตำบล เพื่อเก็บ ข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็น และ 3) การสัมภาษณ์ ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลหนองตาไก่ จำนวน 200 หลังคาเรือน (หมู่บ้านละ 20 หลังคาเรือน) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) สำหรับพื้นที่ในการวิจัย ทุกหมู่บ้าน (10 หมู่บ้าน) ในตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการ วิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก่ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี มีการแบ่งอำนาจการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการเลือกตั้ง จากประชาชน และมีอบต.หนองตาไก่ มีสำนักงาน ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านโคกนางามหมู่ 6 ตำบลหนองตาไก่ มีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง มีสถานศึกษาระดับ พื้นฐาน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน มีวัดจำนวน 6 วัด ซึ่งเป็นที่ประกอบกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ มีการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ

เพื่อสนับสนุนอาชีพ เศรษฐกิจและกลุ่มเพื่อสุขภาพ วัฒนธรรม ผลจากการรวมกลุ่มนี้ทำให้ผลผลิต ในการเกษตรของตำบลสูงขึ้น ทำให้ประชาชน มีเศรษฐกิจดีขึ้น ในด้านสาธารณสุขปกคมีความพร้อม เข้าถึงทุกหมู่บ้าน ด้านการสาธารณสุขพบโรคที่เป็น ปัญหา 5 อันดับแรกคือโรคเบาหวาน ความดัน โลหิตสูง โรคไข้เลือดออก มะเร็ง วัณโรคปอดและ ปัญหาระบบกล้ามเนื้อ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนา พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนต่อไป โดยจะได้มี การสำรวจสภาพปัญหาและความความต้องการ ของประชาชนในทุกด้าน เพราะการมีสุขภาพดีนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการมีสุขภาพดี ทางกาย ทางด้าน จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณด้วย

2. การดำเนินการจัดทำธรรมนูญสุขภาพ ชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ ได้จัดให้มีการ ยกร่างธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนอง ตาไก่ ตามกระบวนการ ดังนี้ อันดับแรกได้สร้างความ เข้าใจให้กับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ ผู้นำชุมชน และสร้างความตื่นตัวโดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ ต้นแบบแล้วนำมาถอดบทเรียนเพื่อกำหนด แนวทางตามบริบทของตน จากนั้นนำข้อมูล มาประชุมภาคีเครือข่าย แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ นอกจากนั้นยังได้มีการ ทบทวนข้อมูลและสถานการณ์ในพื้นที่ มีการ วิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความ ต้องการพัฒนาจากประชาชน จัดเวทีประชาคมเพื่อ ยกร่าง เมื่อยกร่างแล้วมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการกำหนดวิธีวัดชี้วัดและตัวชี้วัด จากนั้นจัดเวที ประชาคมประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น 3 ครั้ง

โดยแต่ละครั้งรวบรวมข้อเสนอของประชาชน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำร่างฉบับ สมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย 18 หมวด 19 มาตรา แจกจ่ายให้ทุกหลังคาเรือน เพื่อพิจารณาลงมติ ต่อไป

3. ขับเคลื่อนกระบวนการกำหนดนโยบาย การจัดการสุขภาพ ตามธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธ เมื่อการจัดทำธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไ้สำเร็จลงแล้วก็ได้จัดพิมพ์ ฉบับจริงเพื่อแจกให้ทุกหน่วยงาน และทุกหลังคา เรือนในตำบลหนองตาไ้ โดยสำนักธรรมนูญได้ จัดงานเปิดตัวที่เรียกว่า Kick Off ซึ่งเป็นก้าวแรก ที่จะนำนโยบาย หรือกฎกติกาไปสู่การปฏิบัติอย่าง มีส่วนร่วม โดยนายอำเภอโพธิ์ชัยเป็นประธาน ในการเปิดงาน และแจกธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไ้ ให้กับประชาชน ทุกหลังคาเรือน จากงานครั้งนี้ทำให้ประชาชน มีความเข้าใจและตื่นตัวที่จะใช้สิทธิตามธรรมนูญ สุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไ้อย่างถ้วน หน้า จากนั้นมีการจัดทำแผนเพื่อเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติให้สอดคล้องตามแนวทางธรรมนูญ สุขภาพชุมชนวิถีพุทธฯ โดยกำหนดแหล่งงบประมาณจากกองทุนสุขภาพตำบล และการระดม ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนสำนักธรรมนูญสุขภาพ ชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไ้

4. การประเมินผล

4.1 การดำเนินงานขับเคลื่อนของ คณะกรรมการ จากการประเมิน พบว่า มีผลงาน แสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกการ ขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การบริหารจัดการ

ที่มีประสิทธิภาพ มีแผนการดำเนินงาน มีกฎกติกาที่ทำให้ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นแนวทางเดียวกันอย่างเป็นธรรม ส่งผลให้การบริหารจัดการงบประมาณเป็นไปอย่างถูกต้อง ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เนื่องจาก อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรอบในการดำเนินงานทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจ ปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง โปร่งใสและเป็นธรรม ทั้งนี้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะร่วมตรวจสอบการดำเนินงานให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง แหล่งงบประมาณที่สำคัญคือ กองทุนสุขภาพตำบล เมื่อมีธรรมนูญพื้นที่ฉบับนี้ก็มีส่วนทำให้กองทุนสุขภาพตำบลมีเครื่องมือที่ใช้กับการดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส ยุติธรรม และมีมาตรฐานชัดเจน ด้านพลังการขับเคลื่อน พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกลไกของการดำเนินงานแบบบูรณาการ ทั้งงบประมาณและภารกิจ ในบรรยากาศของการมีส่วนร่วมทั้งภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ตามความต้องการอย่างตรงจุด ในด้านหลักประกันสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดกฎกติกา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ช่วยยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งมั่นคง ประชาชนทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ ตามพันธสัญญา มีกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน กลุ่มต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่นการดูแลพัฒนาการเด็กเล็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ยังมีกลไกของการส่งเสริมให้คน

ทำความดีโดยการมีธนาการความดี อันจะส่งผลให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุขทั้งกาย และใจ ส่งผลดีต่อสุขภาพในที่สุด

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชน ต่อการมีธรรมนูญฯ จากการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจร้อยละ 100.0 มีระดับของความพึงพอใจมากที่สุดร้อยละ 55.1 พอใจมากร้อยละ 36.0 และพอใจปานกลางร้อยละ 8.9 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.5 คะแนน (S.D. = 0) ได้แบ่งประเด็นของความพึงพอใจ ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน ด้านสวัสดิการ และสิทธิชุมชน และด้านศาสนาคุณธรรม วัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ทุกประเด็นมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนมีคะแนนเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.5 คะแนน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำไปสู่การอภิปรายดังนี้

1. การดำเนินการจัดทำธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ กระบวนการจัดทำธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) มีการสร้างความเข้าใจให้กับผู้บริหารและผู้นำชุมชน 2) ประชุมภาคี

เครือข่าย จัดตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานธรรมนูญสุขภาพตำบล 3) ทบทวนข้อมูลและสถานการณ์ในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลจัดลำดับปัญหาและความต้องการการพัฒนาจากประชาชน 4) จัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อยกร่าง 5) ยกร่าง ครั้งที่ 1 และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดตัวชี้วัด 6) จัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อปรับปรุงยกร่าง 7) รวบรวมข้อเสนอจากเวทีประชาคมทุกหมู่บ้าน เพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 2 8) จัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อปรับปรุงยกร่างเป็นธรรมนูญฉบับสมบูรณ์ 9) ประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ จากขั้นตอนในการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน สอดคล้องกับวิสุทธิ บุญญะโสภิต และนิรชา อัครธีรากุล ที่ได้กล่าวในนโยบายสาธารณะ: เครื่องมือการขับเคลื่อนสุขภาพชุมชนว่า การเริ่มต้น ของกระบวนการจะเริ่มจากด้านใดก็ได้ แต่ต้องเชื่อมโยงดึงให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ไม่ใช่มีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธี และรัชนี มิตกิตติ (Mitkitti, 2016 : 26-36) ที่ได้ศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: บทบาทที่ท้าทายของพยาบาลชุมชน ซึ่งได้ขับเคลื่อนโดยมีกระบวนการวิเคราะห์ทางเลือกไปสู่การสร้างนโยบายของชุมชนบนฐานข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านเวทีประชาคมให้ตัดสินใจร่วมกัน นำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมีปฏิทินการทำงานและ

ติดตามประเมินผลร่วมกับภาคีเครือข่ายแล้ว ร่วมกันสร้างข้อตกลงกำหนดมาตรการให้ชุมชนทราบและยอมรับนำไปปฏิบัติ

สำหรับงานวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดำเนินการขับเคลื่อนในการจัดทำธรรมนูญ ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวของประชาชนในตำบล ทำให้มีส่วนร่วมในการประชุม แสดงความคิดเห็น จนได้รับการยอมรับด้วยความภาคภูมิใจว่า ธรรมนูญที่ได้ฉบับนี้เป็นของทุกคนในชุมชน ทำให้เกิดนโยบายสาธารณะระดับชุมชนที่เกิดจากความเห็นร่วมกันของคนในชุมชน มีการประกาศเป็นกติกาสัญญาข้อตกลงชุมชนขึ้นใช้กันเอง สร้างสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วม จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดทำธรรมนูญสุขภาพ จนสามารถประกาศใช้เป็นเรื่องที่ท้าทายของชุมชนในตำบลหนองตาไก่ ที่จะขับเคลื่อนในระดับการปฏิบัติต่อไป

2. การดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการกำหนดนโยบายการจัดการสุขภาพ ตามธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ ในขั้นตอนของการขับเคลื่อนให้ดำเนินการตามแนวทางของธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ คือการประกาศเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นก้าวแรกในการนำนโยบายหรือกฎกติกาที่ได้ทำร่วมกันนำไปการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเพราะธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธของตำบลหนองตาไก่ ไม่ใช่กฎหมายที่จะไปบังคับใคร แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนสัญญากับตัวเองว่าจะปฏิบัติตาม หลังจากนั้นจึงได้มีการกำหนดตัวผู้รับผิดชอบ กำหนดแหล่ง

งบประมาณ และการจัดทำแผน หน่วยงานต่างได้ทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ว่าการจัดทำแผนจะเป็นไปเพื่อการสนับสนุนด้านสุขภาพพลานามัยของประชาชนและความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ในกระบวนการนี้เองได้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการในตำบล ได้แก่ ภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชน ซึ่งนับเป็นมิติใหม่ในการพัฒนาทำให้เกิดพลังหนุนเสริมขับเคลื่อนการจัดการระบบสุขภาพและกลไกการพัฒนาตำบล สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหน่วยงานต่างๆ จะต้องทำความเข้าใจที่จะมุ่งเน้นผลงานในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางของธรรมนูญตำบลนี้ ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับทักซิณ ชินวัตร (Chinnawat, 2003) ที่ได้กล่าวไว้ที่สถาบันพระปกเกล้าเรื่องการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานได้แก่ วัฒนธรรมการมีใจบริการ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ โดยการสร้างผลงานที่อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรม คือ ทุกคนมุ่งความสำเร็จของงานเป็นหลัก ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การให้รางวัลและการลงโทษขึ้นอยู่กับผลงาน วัฒนธรรมการทำงานแบบไร้พรมแดน คือ ต่างหน่วยงานทำงานด้วยกันโดยยึดเป้าหมายคือประชาชนเป็นหลัก ลดขอบเขตบทบาทของหน่วยงานลง มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ใช้ปัญญาร่วมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำเพื่อให้เกิดผลสำเร็จของงาน ทำให้เกิดบรรยากาศของการทำงานแบบช่วยเหลือกัน คนละไม้คนละมือ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ลักษณะการทำงานจึงไม่เป็นทางการ เพื่อให้การ

ทำงานรวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสีบวงค์ กาพวงค์ (Kanwong, 2012 : 62-82) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดการภาครัฐยุคใหม่ในรัฐบาลทักษิณ: ความสำเร็จและล้มเหลว พบว่า การนำกระบวนการจัดการสมัยใหม่มาใช้ ส่งผลให้กระบวนการทำงานรวดเร็ว ผิดพลาดน้อยลงเช่นเดียวกัน ยังมุ่งผลลัพธ์ของการทำงานมากขึ้น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Kaplan and Norton (2005 : 1-18) ที่กล่าวว่า สาเหตุหนึ่งของความล้มเหลวในการบริหารยุทธศาสตร์เป็นผลจากรูปแบบการบริหารในแบบแยกส่วน และมีขั้นตอนการทำงานแบบต่างคนต่างทำ

3. ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อน และความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญสุขภาพวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ การจัดทำธรรมนูญสุขภาพ จนสามารถประกาศใช้เป็นเรื่องที่ท้าทายของชุมชนนั้นๆ จะต้องอาศัยฝีมือในด้านการบริหารการขับเคลื่อนในประเด็นต่างๆ คือ ในด้านการบริหารจัดการแผนงาน โครงการ เมื่อมีสำนักธรรมนูญตำบลแล้วเกิดบรรยากาศของการร่วมคิดร่วมทำ ทำให้การจัดทำแผนมีความครอบคลุมสามารถแก้ปัญหาตามความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นองค์รวมทั้งในด้านสุขภาพองค์รวม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีกองทุนสุขภาพเป็นแหล่งสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนั้น ยังมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย การบริจาคโดยชุมชนร่วมจัดหางบประมาณเพิ่มเติม ทุกกลุ่มวัยได้รับการดูแล ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีกฎ มีกติกา ประชาชนถือปฏิบัติเกิดการเรียนรู้รักสามัคคี

นำความสุข สงบมาสู่คนในชุมชน เกิดกลไกการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชุมชน และในขณะเดียวกันก็เกิดพลังขับเคลื่อนในพื้นที่ มีกลไกการบูรณาการระหว่างรัฐ ท้องถิ่น ประชาชนในระดับท้องถิ่น ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยรัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมร่วมกัน จากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการมีธรรมนุญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองไถ่ในระดับมาก สอดคล้องกับรังสรรค์ โหมยา (Chomeya, 2010 : 34) ได้กล่าวว่า สิ่งที่เกิดขึ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน คือ สภาพความตึงเครียดเดิม ความจำเป็น ความปรารถนา การไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ ทำให้เกิดแรงผลักดันให้เกิดความพยายามที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อสนองตอบความต้องการและความเครียดที่เกิดขึ้นจากการไม่ได้รับการตอบสนองสอดคล้องกับวรเดช จันทรศร (Chuntarason, 2009 : 43-47) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการผลักดันให้เกิดนโยบายนั้น จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ได้แก่ ฝ่ายการเมือง ระบบราชการ ข้าราชการ ผู้รับบริการคือประชาชน หรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 ควรมีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาชุมชน และการดูแลสุขภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมความรู้ต่างๆ เช่น การดูแลสุขภาพการ

ส่งเสริมอาชีพ การกีฬา การดูแลเด็ก และผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

1.2 ควรมีการปลูกฝังหลักการทำงานและหลักการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานพุทธธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพราะเด็กและเยาวชนจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป เพื่อความสุขสงบของสังคมและยังเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมอย่างยั่งยืน

1.3 ควรผลักดันให้มีการนำรูปแบบการขับเคลื่อนธรรมนุญวิถีพุทธ ในระดับพื้นที่ชุมชนบนฐานพุทธธรรมให้นำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

2.1 พัฒนาศักยภาพและเสริมพลังอำนาจแก่ชุมชน การพัฒนาศักยภาพเพิ่มสมรรถนะด้วยการอบรมให้ความรู้ พาศึกษาดูงาน ขวนดูของจริงจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จทำให้ชุมชนสนใจนำข้อมูลมาคิด วิเคราะห์และตัดสินใจร่วมกันเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น เพื่อการแข่งขันในด้านความเป็นอยู่และเศรษฐกิจต่อไป

2.2 สร้างจิตศรัทธาและจิตสำนึกของพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติตามศีล 5 และขยายการจัดงานปลอดเหล้าและอบายมุขให้ครอบคลุมทุกงาน โดยคณะกรรมการทำเป็นตัวอย่าง

2.3 สร้างกิจกรรมถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมจากผู้สูงอายุสู่ลูกหลาน เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ และรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืนเป็นมรดกต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	3.2 การศึกษาปัจจัยของการจัดงาน
3.1 ควรศึกษามาตรการ กำหนด บัญญัติลดสุราในชุมชน	
เกณฑ์ค่าคะแนนความดี และการบริหารจัดการ	3.3 การศึกษาขยายผล ยกระดับ
ธนาคารความดีให้มีความมั่นคงและยั่งยืน	จากธรรมเนียมสู่ธรรมเนียมระดับอำเภอ

References

- Chantarasorn, W. (2009). *Theory of Public Policy Implementation*. Bangkok : Chaityaphum Graphic.
- Chinnawat, T. (2003). *Special Topic New Concept of Administration to King Prajadhipok's Institute*. Bangkok : n.p.
- Chomeya, R. (2010). *Psychology: The Basics of Understanding Human Behavior*. 2nd Edition. Mahasarakham : Mahasarakham University.
- Jindawatana, A. (2009). *Public Participatory Health Policy: A New Dimension of Health Promotion*. 4th Edition. Bangkok : Beyond Publishing Co., Ltd.
- Kanwong, S. (2012). The New Public Management Thaksin's government: successful and failure. *Academic Journal Bangkok Thonburi University*, 1(2), 62-82.
- Kaplan, R. & Norton, D. (2005). Creating the Office of Strategy Management. *Harvard Business Review*. Bangkok : n.p.
- Mitkitti, R. (2016). Community-Engaged Implementation of Public Healthcare Policies: A Challenging Role of Community Nurses. *Journal of Nursing*, 31(3), 26-36.
- Pha Paisal Visalo. (1996). *Health, Culture and Environment in Taweetong Hongviwat & Phanchun Padubmook Behavioral Health Research Network Ministry of Public Health*. Bangkok : Komol Poomthong Foundation.
- Wasee, P. (2009). *New Development in Thailand: Local Strength*. Bangkok : TQP.

